

Sør-Kurdistan

Den kurdiske regionen som har selvstyre og er anerkjent i Iraks grunnlov.

Del 2 i Solidaritet med Kurdistans foredragsserie

Bilde 1. Kurdistan betyr **Kurdernes land**. Kurdere har levd i det samme området i flere tusen år. I dag er det anslagsvis 40 millioner kurdere. Tallet er usikkert. Det har aldri vært folketelling. Halvparten av kurderne bor i Tyrkia.

Sør-Kurdistan – som ofte kalles Nord-Irak i norske media – har et omfattende selvstyre. Fra 2005 er Den kurdiske regionens selvstyre fastslått i Iraks grunnlov.

Dialekten *sorani* er det offisielle språket i Sør-Kurdistan.

Bilde 2. Allerede for 20 år siden stod dette skiltet ved grensa mellom Syria og Sør-Kurdistan. Ordet KURDISTAN har i alle fall i 900 år blitt brukt som navn på det geografiske området der kurderne er i flertall. Kurdistan er rikt – fra naturens side. Olje og gass er viktig. Vannet i de store elvene fra de kurdiske fjellene var grunnlaget for sivilisasjonen i Mesopotamia for 5 000 år siden. Vannet blir viktigst i framtida.

Bilde 3. Millionbyen Hewler – eller Erbil på arabisk – er hovedstaden i Sør-Kurdistan. Den eldste bydelen har vært bysamfunn i minst fem tusen år.

Fram til midt på 1800-tallet var det mange kurdiske småstater eller fyrstedømmer. Men Kurdistan har aldri vært en samla stat. Kurderne er det største folket som ikke har en egen stat.

Det osmanske riket omfatta på sitt største Nord-Afrika, Midtøsten og deler av Europa

Bilde 4. For å forstå dagens firedeling av Kurdistan, må vi helt tilbake til Det osmanske riket. Denne stormakta, som ble knust i første verdenskrig omfatta på sitt største en del av Nord-Afrika, Midtøsten og deler av sørøstlige Europa.

Under den første verdenskrigen undertegna England og Frankrike Sykes Picot-avtalen. Den viste hvordan de skulle dele Midt-Østen mellom seg så snart de hadde beseiret Det osmanske riket.

Stater har blitt selvstendige. Men kunstige grenser har i 100 år skapt konflikter og krig

Bilde 5. Stater har blitt selvstendige, men dagens statsgrenser er i hovedsak en videreføring av Sykes-Picot-avtalen. Bortsett fra grensa mellom Irak og Iran er dette kunstige grenser. De har verken historisk eller kulturell forankring. Etter første verdenskrig sa en engelsk general at forhandlerne «lyktes godt med å få til en fredsslutning som gjorde slutt på freden.» Han fikk rett. Og kurdernes land er fortsatt delt mellom fire stater

Siden den amerikanske invasjonen i Irak i 2003, har krig, terror og blokadé ødelagt først Irak og så Syria. Det har oppstått et «tomrom» uten fungerende statsmakt. USA, Russland, Saudi-Arabia, Tyrkia og Iran er blant statene som nå ønsker å «overta» størst mulig del av dette «tomrommet», som har store naturressurser og strategisk beliggenhet.

Grønt er områdene med kurdisk flertall. Kurdernes land er delt mellom Tyrkia, Iran, Irak og Syria

Bilde 6: Grønt er områdene med kurdisk flertall. *Kurdistan* er det sammenhengende grønne området som i hundre år har vært delt mellom fire stater: Tyrkia, Iran, Irak og Syria. Der det er grønne streker, er kurderne største folkegruppa, men ikke flertallet.

Men hele Kurdistan er en etnisk og kulturell mosaikk. Arabere, assyrere, armenere og mange andre lever blant kurderne.

Kurdistan ligger midt i det olje- og gassrike området som stormaktene vil ha kontroll over. IS kontrollerte i mer enn tre år en stor del av både Syria og Irak. Noen sier at naturrikdommene og den strategiske beliggenheten er årsaken til oppdelinga av Kurdistan.

Denne gutten viser fram sin forsvunne fars irakiske ID-kort.

Faren var et av de 182 000 ofrene for Saddam Husseins Anfal-kampanje i 1988

Bilde 7: Blodige konflikter med ulike herskere i Bagdad har prega Sør-Kurdistan hel fra 1920-tallet. For kurderne ble det ikke stor forandring etter at England motvillig trakk seg ut og Irak ble en selvstendig stat. [«Selvstendig» kongedømme i 1932 og republikk etter et militærkupp i 1958.]

Med Anfal-kampanjen i 1988 prøvde president Saddam Hussain å gjøre den kurdiske landsbygda ubeboelig. Den irakiske hæren brente og drepte i sju måneder. De ødela rundt 4 000 landsbyer.

Denne gutten viser fram sin fars irakiske ID-kort. Faren var en av de mer enn hundre tusen som ble drept eller forsvant under Anfal. [182 000 er tallet de kurdiske myndighetene bruker. Etter at han ble arrestert, sa Anfal-kampanjens leder at «det var ikke mer enn 100 000».]

Den irakiske sikkerhetstjenestens hovedkvarter i Silemani er nå museum. For at ofrene ikke skal bli glemt

Bilde 8: Det fryktede hovedkvarteret til Saddam Husseins sikkerhetstjeneste i Silemani er i dag museum. For at den irakiske statens undertrykkingsmetoder ikke skal bli glemt. Mosaikken i museumsinngangen består av 182 000 glassbiter, en for hvert av ofrene under Anfal-kampanjen i 1988

Sør-Kurdistan ber regjeringer og nasjonalforsamlinger anerkjenne at Anfal var et folkemord

Bilde 9: Anfal-konferansen i Hewler i 2008 var en del av Sør-Kurdiske myndigheters arbeid for at andre stater og FN skal anerkjenne at Anfal var et folkemord. Riksdagen vedtok 5. desember 2012 at Sverige ser på Anfal som folkemord. Stortinget har ikke gjort et slikt vedtak.

Opprøret i mars 1991 mot president Saddam Husseins regime startet i Rhaniya.

Bilde 10: Opprøret i mars 1991 mot president Saddam Husseins regime startet i Rhaniya. Minnesmerket ble reist for å hedre de som starta opprøret. Rhaniya reiste segt mot Saddam da den USA-ledete og FN-godkjente krigen mot Irak, var slutt. Opprøret som først så ut til å lykkes, ble knust. Nærmere to millioner kurdere flykta. De fleste til den kurdiske delen av Iran. Mange av de som søkte tilflukt i den kurdiske delen av Tyrkia, ble stoppa av tyrkiske soldater på grensa.

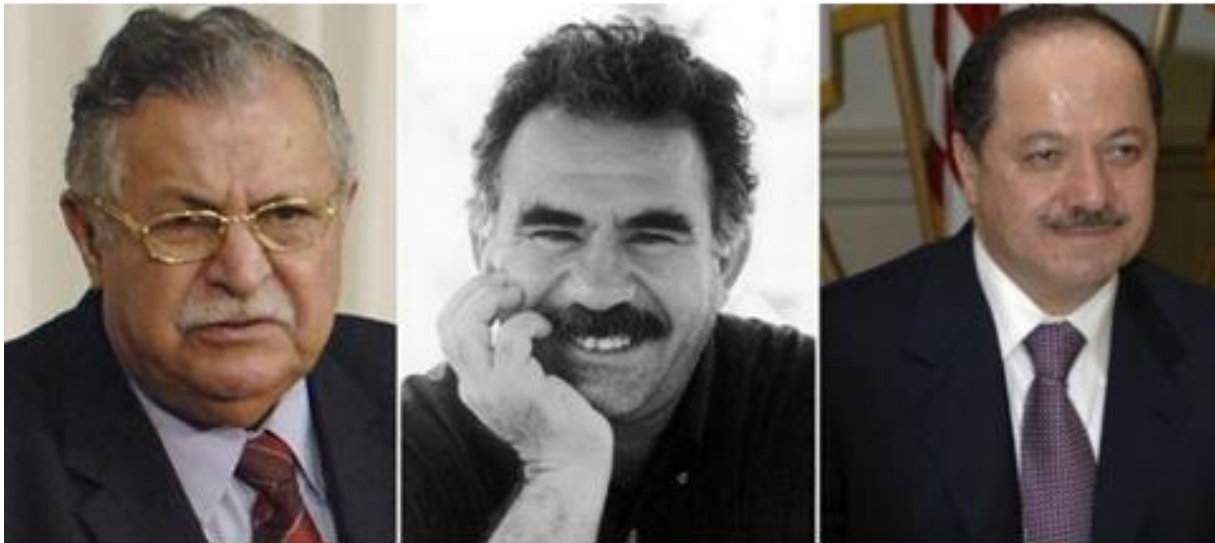
Den selvstyrte kurdiske regionen i Irak omfatter bare en del av Sør-Kurdistan. De grønne områdene sørvest for den rosa linja er «omstridte områder».

Bilde 11: Den selvstyrte kurdiske regionen i Irak omfatter bare en del av Sør-Kurdistan. Den rosa linja viser grensa for den kurdiske regionen. De grønne områdene sørvest for denne linja er «omstridte områder» ifølge Grunnloven fra 2005. De skulle styres fra Bagdad fram til uenigheten ble løst.

Under krigen mot IS i 2014 tok Den kurdiske regionale regjeringa kontroll over nesten alle de omstridte områdene.

I oktober 2017 fikk regjeringa i Bagdad militær hjelp fra Iran og gjenerobra de omstridte områdene. Og den rosa linja ble igjen grensa for Den kurdiske regionen.

Jelal Talabani, PUK   Abdullah Öcalan, PKK   Mesûd Barzani, KDP

Bilde 12: Jelal Talebani til venstre og Mesûd Barzanî til høyre var fra 1970-tallet de store politiske lederne i Sør-Kurdistan. Den tidligere PKK-lederen Abdullah Öcalan, i midten, har etter hvert fått status som en all-kurdisk leder. Siden 1999 er han politisk fange i Tyrkia – på livstid.

1999: Etter år med innbyrdes krig forsikrer partilederne Jelal Talebani (PUK) og Mesûd Barzani (KDP) at de skal samarbeide tett og til folkets beste.

Bilde 13: På en felles pressekonferanse i 1999 forsikret partilederne Jelal Talebani og Mesud Barzani at de nå skulle samarbeide tett og til folkets beste.

Jelal Talebani var leder av Patriotisk Union Kurdistan (PUK) fra 1975 og fram til han døde i oktober 2017. Mesud Barzani «arvet» i 1979 ledervervet i Kurdistans Demokratiske Parti (KDP) etter sin far, den legendariske klanlederen Mullah Mustafa Barzani. Konflikter mellom de to parti- og klanlederne slo ut i innbyrdeskrig midt på 1990-tallet. Begge sendte sine peshmergas ut i krig for å drepe andre peshmergas. Og begge søkte hjelp utenfra. Barzani henta hjelp fra Saddam Hussein i Bagdad. Talebani fikk hjelp fra presteregimet Iran. – Og så holdt de pressekonferanse i 1999 og lovet å samarbeide.

Innbyrdeskrig på 1990-tallet delte Sør-Kurdistan.
KDP = Kurdistans Demokratiske Parti
PUK = Patriotisk Union Kurdistan

Bilde 14: Tross mange gode ord fra de to lederne, ble Sør-Kurdistan på 1990-tallet delt slik dette bildet viser. Formelt er todelinga borte, men i praksis er skillelinja fra innbyrdeskrigen fortsatt der. Den overlevde selv om Sør-Kurdistan fra 2005 fikk en regjering. Det gamle skillet har blitt tydeligere gjennom politiske og økonomiske konflikter de siste årene.

Sør-Kurdistan hadde en voldsom økonomisk vekst fra 2005. Mange bedrifter har nå tyrkiske eiere.

Bilde 15: Sør-Kurdistan hadde en voldsom økonomisk vekst etter 2005. Utenlandske investeringer økte raskt. Tyrkiske selskaper eier nå mange bedrifter i Sør-Kurdistan. Import fra Tyrkia dekker en stor del av dagligvarehandelen.

På den andre sida har Sør-Kurdistan på få år blitt Tyrkias største oljeleverandør. – De er avhengige av hverandre, men Tyrkia er den sterke parten. Sør-Kurdistans ledere blir kritisert fordi de ikke har brukt oljeinntektene til å modernisere landbruket og bygge opp en allsidig industri.

Veksten stoppa brått i 2013.
Det ble stille på byggeplassene.
Halvferdige bygninger. Høy og økende arbeidsløshet.

Bilde 16: Veksten stoppa brått i 2013. Det ble stille på byggeplassene. Halvferdige bygninger. Høy og økende arbeidsløshet. Forsinka utbetaling av redusert lønn til offentlig ansatte. Kort sagt: Fattigdom og fortvilelse øker. Avstanden fra de styrende til de styrte blir større og større.

Regjeringa sier det skyldes fall i oljeprisene, manglende utbetalinger fra Bagdad og den voldsomme flyktningestrømmen fra andre deler av Irak og fra Syria. Omtrent 1,5 millioner flyktninger på noen få år. Det tilsvarer en drøy million flyktninger til Norge. [Sammenlikning ut fra folketallet.]

Kritikere legger skylda på at statsinntektene har forsvunnet i korrupsjon i stedet for å bli brukt til å modernisere landbruket og bygge opp industri.

Høsten 2015: Partileder Mesud Barzani i KDP brukte militærmakt og avsatte presidenten i Parlamentet, Yosef Mhammed.

Bilde 17: Høsten 2015 brukte partileder Mesud Barzani i Kurdistans demokratiske parti militærmakt og avsatte parlamentspresident Yosef Mohammed .

Dette skjedde like etter at partileder Barzani hadde nektet å gå av da den forlengede presidentperioden hans som Sør-Kurdistans president var slutt i august 2015.

Yosef Mohammed er fra det nest største partiet, Gorran. Gorrans fire statsråder ble samtidig kasta ut av regjeringa.

Fra oktober 2015 til september 2017 var det ingen møter i parlamentet. Så ble parlamentsvalget i november 2017 utsatt på ubestemt tid.

Partileder Barzani trakk seg da fra den «president»-rollen han hadde beholdt ulovlig i over to år.

Noen uker etterpå trakk Gorran og et av de andre opposisjonspartiene seg fra parlamentet.

Bilde 18: Parlamentsmedlem Fersat Sofi Ali har en doktorgrad i folkerett. Han bekrefta våren 2016 at Mesud Barzanî brøt grunnloven da han fortsatte som president etter august 2015. Sofi Ali og Barzani er begge fra KDP.

Barzani-menn har makt i Sør-Kurdistan:

1. Parti- og klanleder Mesud Barzani

2. Sikkerhetssjef Masrour

3. Statsminister Nechirwan

Bilde 19: Lederne i Barzani-familien styrer fortsatt Sør-Kurdistan. Klanleder Mesud Barzani, som fratradte som president i november 2017, er partileder (KDP). Sønnen Masrour leder sikkerhetstjenesten. Nevøen Nechirwan er statsminister. Framtida er uklar etter at Barzani avlyste både parlaments- og presidentvalget i november 2017.

Desember 2005: Tyrkia bombet den nye skolen i Queletukan

Bilde 20: Tyrkias president Erdogan legger ikke skjul på at mest mulig av nordlige Irak «egentlig» bør bli en del av Tyrkia. Forgjengerne hans har ikke snakka så tydelig, men skiftende tyrkiske regjeringer har helt siden 1990-tallet tatt seg til rette i nabolandet – også militært. Flere tusen tyrkiske soldater er fast stasjonert på baser i nordlige Irak. [Erdogan har de siste årene henvist til de grensene for Tyrkia som Mustafa Kemal Atatyrk trakk opp i *Den nasjonale pakt* i 1920. Den ble vedtatt i nasjonalforsamlinga. Tyrkias sør-grense skal gå sør for Aleppo og Raqqa i Syria og sør for Mosul og Kirkuk i Irak.]

Tyrkiske bombefly angriper jevnlig. De sier de gjør det for å bekjempe geriljastyrkene fra PKK – Det kurdiske arbeiderpartiet.

I desember 2005 skulle ungene i den sør-kurdiske landsbyen Queletukan begynne på den nybygde skolen. Tyrkiske fly bomba skolen natta før den skulle tas i bruk. Det var presisjonsbombing. Bombene traff bare skolen. Den regionale regjeringen som hadde finansiert skolen, sendte ingen protest til Tyrkia.

August 2015: Tyrkiske bomber drepte ni av innbyggerne i landsbyen Zergele

Bilde 21: I august 2015, nesten 10 år seinere, var tyrkiske piloter like presise da de bomba landsbyen Zergele. Dette var en del av Erdogans nye «krig mot terror». Ni av innbyggerne ble drept. «Det var bare sivile i Zergele», sier parlamentsmedlem Ferzat Sofi Ali som er fra denne landsbyen.

Tyrkias vedvarende angrep forteller mye om maktforholdet mellom Tyrkia og Sør-Kurdistan ledere.

Bilde 22: Det har både politisk og symbolsk betydning når presidentene Erdogan og Barzani poserer sammen overfor media. Som her da de to for noen år siden stod skulder ved skulder og åpnet den nye flyplassen i Hewler.

Bilde 23: Den norske regjeringa har et godt forhold til både Tyrkia og ledelsen i Den kurdiske regionen i Irak. Utenriksminister Børge Brende var på offisielt besøk hos «president» Barzani høsten 2015, etter at presidentperioden hans var slutt. Barzani-vennlige medier ga bred dekning til besøket som viste at Norge fortsatt anerkjente Mesud Barzanis presidentstatus.

Oppsummering:

Den rådgivende folkeavstemninga i Sør-Kurdistan i september 2017 viste at et massivt flertall ønsker uavhengighet fra Irak. Men mange sa at det var uklokt å ha folkeavstemninga da. Flere hevda også at «president» Barzani valgte tidspunktet for å styrke sin egen maktposisjon foran parlamentsvalget fem uker seinere.

Regjeringa i Irak, som i dag er nært knytta til Iran, svarte med en rask militæroffensiv som tok tilbake alle de de omstridte områdene.

Parlamentsvalget i november ble avlyst.

Partileder Mesud Barzani erklærte at han trakk seg fra presidentvervet.

Iraks regjering ydmyket statsminister Nechirwan Barzani og tvang han til å underkjenne folkeavstemninga / erklære den ugyldig.